

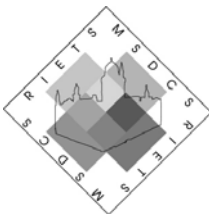
Kollel Yom Rishon

Life Threatening Situations on Shabbos

1. Gemara Shabbos 19a
2. Rashi ibid
3. Tosafos ibid
4. Rabbeinu Chananel ibid
5. Rif Shabbos 7b
6. Ba'al HaMeor ibid
7. Ran ibid
8. Tosafos Eruvin 43a
9. Mishnah Brurah 248:4
10. Rosh Yoma 8:14
11. Magid Mishnah Hilchos Shabbos 2:14
12. Biur Halacha 329

Rabbi Dovid Hirsch

Sunday, December 5, 2004

**A Project of the Max Stern Division of Communal
Services-RIETS,
An Affiliate of Yeshiva University
With Appreciation to RIETS Rabbinic Alumni**

1 תלמוד בבלי מסכת שבת דף יט עמוד א

תנו רבנן: אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם לשבת. במה דברים אמורים - לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה - שפיר דמי. ופוסק עמו על מנת לשבות, ואינו שובת, דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו צריך. ומצור לצידן, אפילו בערב שבת מותר.

2 רש"י מסכת שבת דף יט עמוד א

מפליגין - מפרישין מן היבשה לים וזהו לשון [הפלגת] ספינה על שם שמפליג עצמו מן היישוב, ומרבינו יעקב שמעתי בעירובין שאמצעיתו של ים נקרא פילגוס, ואף בלשון לעז פילגס.
ופוסק - עם הנכרי על מנת לשבות, ואין צריך לשבות.
ומצור לצידן - אין אלא מהלך יום, ובערב שבת היה שם יום השוק, כדאמרינן בפסחים במקום שנהגו (ג, ב).

3 תוספות מסכת שבת דף יט עמוד א

אין מפליגין בספינה - אפילו תוך התחום אסור משום שט כדמוכח בפ' תולין (לקמן קלט: ושם) גבי ההוא צורבא מדרבנן דאמר למינם בעינא ואזיל לאידך גיסא ושמר פירי משמע דתוך התחום היה ואפ"ה בלא הערמה אסור.

4 רבינו חננל מסכת שבת דף יט עמוד ב

והלכתא כרשב"ג דכי קיי"ל הלכתא כר' מחבירו ולא מאביו וכבר פירשנוהו למעלה בספינה גוששת שאין במים י' טפחים ומשום תחומין גזרו אבל למעלה מ' טפחים לא גזרו.

5 ר"ף מסכת שבת דף ז עמוד ב

אלא היינו טעמא דאין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת משום בטול מצות עונג שבת דכל ג' ימים הוא להו שינוי וסת משום נענוע הספינה כדכתיב בהו יחוגו וינועו כשכור וגו' ולא יכלי למעבד עונג שבת ולאחר שלשת ימים הוא להו נייחא ובעי מיכלא ומקיימי מצות עונג שבת והיינו טעמא דלדבר מצוה שרי משום דפטירי ממצות עונג דאמר מר העוסק במצוה פטור מן המצוה ותנן נמי שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה

6 בעל המאור מסכת שבת דף ז עמוד ב

ולי נראה טעם אחר בין בזו בין במה שאמרו אין צרין על עיירות של נכרים דכולהו מקום סכנה הוא וכל שלשה ימים קודם לשבת קמי שבתא מיקרי ונראה כמתנה לדחות את השבת מפני שאין דבר שעומד בפני פיקוח נפש והוא הדין להפריש במדברות וכל מקום סכנה שאדם עתיד לחלל בו את השבת.

7 ר"ן מסכת שבת דף ז עמוד ב

ועל דרך זה התיר הרמב"ן ז"ל מפרשי ימים שיכנסו בים בשבת ולפרוש מן הנמל ואין חוששים משום דכשאסרו להפליג בספינה תוך שלשה ימים לא אמרו אלא בישראל שוכר כל הספינה שכל המלאכה הנעשית בה אינה נעשית אלא בשבילו אבל בספינה שרובה נכרים וישראלים מועטים נכנסים בה כיון דרובה נכרים על שם הנכרי היא נעשית וכדאמרינן בפרק כל כתבי (דף קכב.) במסבה שרובה נכרים והדליק נכרי את הנר שמותר לישראלים שבה להשתמש לאורה.

8 תוספות מסכת עירובין דף מג עמוד א

הלכה כרבן גמליאל בספינה - פסק רשב"ם דמותר ליכנס בספינה מבע"י בערב שבת אפילו שהספינה הולכת חוץ לתחום בשבת דספינה ממילא אזלא ואיהו לא מידי עביד ובלבד שלא יצא חוץ לספינה והספינה כולה כארבע אמות והא דתניא סוף פ"ק דשבת (דף יט.) אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים אתיא כב"ש דלא שרו לעשות מלאכה בערב שבת אלא בכדי שיעשו מבעוד יום אבל לב"ה דשרו עם השמש אע"פ שהמלאכה נעשית בשבת שרי ליכנס ואע"ג דבההיא ברייתא פליגי רבי ורבן שמעון בן גמליאל אליבא דב"ש פליגי וכן משמע בירושלמי דהך ברייתא כב"ש דקתני אין מפליגין לים הגדול לא בחמישי ולא בערב שבת כ"ש אמורים אפי' ברביעי וב"ה מתירין משמע דשרי אפי' בערב שבת וקאי את"ק דאי אבית שמאי היינו ת"ק

9 משנה ברורה סימן רמח ס"ק ד

פחות מג' ימים - דהיינו ביום רביעי בשבת אסור [מ"א בשם הרבה אחרונים] אבל הגר"א הביא בשם הרבה ראשונים דהג' ימים נחשבין עם השבת גופא וביום רביעי מותר ועי"ש שכתב שכן מוכח בתוספתא וברושלמי:

10 רא"ש מסכת יומא פרק ח סימן יד

גמ' ת"ר מנין יודעים שיאורו עיניו משיבחיין בין טוב לרע. אמר אביי ובטעמו. ת"ר מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל. טבל ונבילה מאכילין אותו נבילה. (נבילה) ושביעית מאכילין אותו שביעית. שאלו את הראב"ד ז"ל חולה שיש בו סכנה אם לא יאכל בשר. אם יש לפניו נבילה ואין שחוט אם לא שנשחט בשבת. כי יש אומרים מוטב שיעבור הוא על לאו דנבילה משיעברו אחרים על איסור סקילה. והשיב דברי יש אומרים מכוונים הם אבל יש לומר כי איסור שבת כבר ניתן לדחות בהבערה ובבישול ובמחמין לו חמין. אי נמי שאי אפשר שלא יהא קטן אחד בסוף העולם. אבל אם היה החולה צריך לאכילה לאלתר והנבילה מוכנת לו מיד והשחוט מתאחר לו ודאי מאכילין אותו הנבילה ואין ממתנין לשחיטה והפשט ובישול. ורבינו מאיר השיב בתשובה על זה והביא דמיון מאוכל נפש ביום טוב דשוחטין ביום טוב דאיכא עשה ולא תעשה באיסור מלאכה ומאכל נבילה דאין בה אלא לאו או לומר לנכרי לנחור עופות דליכא אלא איסור דרבנן דאין שחיטה לעוף מן התורה אלא כיון דהתורה התיירה לנו אוכל נפש ביום טוב הוה לדידן כל אוכל נפש ביום טוב כמו בחול. והכי נמי כיון שהתיירה תורה פיקוח נפש הוי כל מלאכה שעושה בשבת בשביל חולה שיש בו סכנה כאילו עשאה בחול. והיכא דאיכא תרי איסורי מאכילין אותו הקל. ושחטה המאכל מותר אבל הנבילה המאכל עצמו אסור ואריה רביע עלה עד כאן. ואני שמעתי משום דחיישי' שמא יהא החולה קץ באכילת איסור ויפרוש ויסתכן: מתני' מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר הכבד שלו ורבי מתיא בן חרש מתייר. ועוד אמר ר' מתיא בן חרש החושש בפיו מטילין לו סם בשבת מפני שהוא ספק נפשות וכל ספק נפשות דוחה את השבת. והלכה כרבי מתיא בן חרש דאמר החושש בפיו מטילין לו סם בשבת מפני שהוא ספק נפשות דלא פליגי רבנן עליה דרבי מתיא אלא בכלב שוטה אבל בחושש בפיו לא פליגי עליה. ורבי יוחנן נמי חש בצפינדא שהוא כאב שינים ועבד ליה סם בשבת דמכה של חלל הוא. [דף פד ע"א] דאמר רב נחמן בר יצחק שאני צפינדא הואיל ומתחלת בפה וגומרת בני מעיים היא. מאי סימניה כי רמי מידי בככי אתי דמא מדריה פי' מעל הבשר שעל השינים: [דף פד ע"ב] וכל ספק נפשות דוחה את השבת לאיתויי מאי. אמר רב יהודה אמר שמואל לאיתויי אפי' ספק בשבת אחרת. היכי דמי. כגון דאמדוהו לתמני יומי ויומא קמא שבתא מהו דתימא ליעכביה עד אורתא כי היכי דלא ניחל עליה תרי שבי קא משמע לן. תניא נמי הכי מחמין חמין לחולה בשבת בין להשקותו בין להברותו ואין אומרינן נמתין לו שמא יבריא אלא מחמין לו חמין מיד וספיקו דוחה את השבת ולא ספק שבת זו אלא אפילו ספק שבת אחרת ואין עושין דברים הללו לא על ידי נכרים ולא על ידי קטנים אלא על ידי גדולי ישראל ואפילו יש שם קטנים לעשותן מיד חיישינן זימנין דליתנייהו ואתי לאהדורי בתרייהו. ואין אומרים יעשו דברים הללו על ידי נשים ועל פי נכרים אבל מצטרפות לדעת אחרת. כך כתבו בספרי והלכות גדולות ובתוספתא (פט"ז דשבת). והיה קשה לריב"א למה לא יעשו על פי נשים חכמות בקיאות בספק נפשות כמו על פי אנשים וגבי יולדות נמי מחללין שבת על פי נשים. והיה ריב"א גורס אין עושים דברים אלו על פי נשים ולא על פי נכרים אבל מצטרפין לדעת אחרת כלומר אין אומרים בסכנת נפשות שלא יהו נאמנות אלא אף מצטרפין לדעת אחרת להכחיש את האנשים כנגדן. ולישנא דאבל דחוק קצת. והרב אלפס ז"ל גורס אין אומרים לעשות דברים הללו לא על ידי נשים ולא על ידי נכרים מפני שמצטרפין לדעת אחרת פי' שהנכרי יאמר אין חוששין שנעשה עבירה וכן תאמרנה הנשים. והיינו מצטרפין לדעת אחרת כלומר לטעות שאין חוששין שעושה עבירה ואתי לידי סכנה:

11 מגיד משנה הלכות שבת פרק ב הלכה יד

ומחמין לו חמין מלתא אחריתא ואין דומה לעשיית מדורה אבל אני מבטל דעתי מפני דעתו לפי שאם הוא שיש בו סכנה הא משמע דלכל צרכיו מחללין ואע"פ שאין במניעת דבר שעושין לו סכנה:

12 ביאור הלכה סימן שכט ד"ה * אלא לפי

אלא לפי שעה - ואע"ג דלא שייך הכא הטעם חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה משום דלאו דוקא שבת ה"ה שאר מצות כמו שכתב המאירי ביומא וז"ל ואעפ"י שנתברר שאי אפשר לו לחיות אפילו שעה אחת שבאותה שעה ישוב בלבו ויתודה עכ"ל אמנם באמת נראה דכל זה הוא לטעמא בעלמא אבל לדינא לא תלוי כלל במצות דאין הטעם דדחינן מצוה אחת בשביל הרבה מצות אלא דחינן כל המצות בשביל חיים של ישראל וכדיליף לה שמואל מוחי בהם כדכתב הרמב"ם פ"ב מהלכות שבת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלוה בעולם וכמו כן לכל הני תנאי דילפי לה ממזבח וממילה וממחירת מוכרה דאחיים של אדם קפיד רחמנא (בר מההיא דחלל שבת אחת וכו') וכן מוכרח לשמואל דאמר גבי תינוק מושלך ברוב א"י דמפקחין אע"פ דעל פי דין יהיה א"י גמור ולא יקיים שום מצוה אעפ"כ כיון דבפקוח נפש אין הולכין אחר הרוב חיישינן שמא מישראל הוא. ולפ"ז ברור דאפילו קטן מרוצץ נמי מחללין אעפ"י דלא ישמור שבתות גם לא יתודה ולא יבוא לכלל גדול אעפ"כ מחללין וכמו ה"ה חרש ושוטה אע"ג דאינן בני מצות מ"מ מחללין עליהם דהא דלא מקיימי מצוה הוא משום אונסייהו ולא נפיק מכלל זה אלא ישראל מומר להכעיס דעובר במזיד אבל חרש ושוטה התורה פטרינהו מחמת אונסייהו ומלבד זה גבי חרש ושוטה פשיטא דמחללין עליהם שבת דהא אפילו נהרגין עליהם דגם הם בכלל איש כי יכה כל נפש כל דהוא נפש כמו קטן וגם הם בכלל לא תעמוד על דם רעך כשאר ישראל ובפירוש אמרה תורה לא תקלל חרש ומלקין עליהן (אע"פ דישאל רשע מותר לקלל שאני התם דכתיב ונשיא בעמך בעושה מעשה עמך) ומלקות נמי ממיני מיתה הם כמבואר בסנהדרין דף י'. ולא ידעתי מה היה לו לבעל הלכות קטנות שנסתפק בזה אם מחללין ואם הורגין עליו ודבריו תמוהים מאד עי"ש היטב. ודע עוד דה"ה גוסס נמי מחללין עליו בפקוח הגל או אם רופא אומר שסמנים אלו יועילו לו להאריך רגעי חייו דהא מרוצץ נמי גוסס הוא וגרע מגוסס דליכא בזה אפילו מיעוטי דמיעוטי אעפ"כ משום חיי שעה מחללין עליו וכמו כן גוסס וכ"כ האו"ה בשם סמ"ג וסמ"ק וז"ל מצאוהו חי אע"פ שנתרוצץ מוחו ואינו יכול לחיות כ"א מעט מפקחין עליו ומוציאין אותו לחיי שעה כדאמר במס' שמחות המעצים עיניו של מת הרי הוא שופך דמים עכ"ל וכ"כ תוס' בנדה דף מ"ד אלא דהם באו מטעם דמיעוטי גוססים לחיים ואין הולכין בפיקוח נפש אחר רוב ולכאורה תמוה דהא אפילו בודאי מת מ"מ חיי שעה יש ע"י פיקוח הגל ובשביל חיי שעה מפקחין ואפשר דהתוס' כללו בזה היכי דהרופא נותן לו סימנים ואומר שיתרפא לגמרי עי"ז דמותר לסמוך עליו ולחלל שבת בבישולם וכדומה דמיעוטי גוססין לחיים וסומכין עליו בעניני פק"נ אבל אם היו אמרינן דאפילו מיעוטי ליכא א"כ בודאי משקר. ודע עוד שראיתי בפמ"ג שכתב דמי שהיה חייב מיתה ב"ד [בימים הקדמונים] ונפל עליו הגל דמפקחין עליו דהלא אין ממיתין אותו בשבת וחיי שעה יש עכ"פ ולענ"ד לא נהירא כלל דהתורה חסה על חיי שעה היינו למי שחסה על חיים שלו לאפוקי בזה דגברא קטילא הוא מחמת רשעתו ולא עדיף מרועי בהמה דקה דקי"ל ביו"ד קנ"ח דאין מעלין אותו מן הבור: